

Local Community Power : Dynamics of Community Forest Management through the Utilization of Community Cultural Capital for Sustainable Strengthening of Grassroots Economy

พลังชุมชนท้องถิ่น : พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน โดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

Duannapa Puthong^{a*}

เดือนนภา ภูทอง^{a*}

^a*Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University*

*Corresponding author: duannapa_puy2@hotmail.com

Received 14 February 2024; Revised 11 March 2024; Accepted 11 March 2024;

Published Online 17 June 2024

Abstract

The concept of local community forestry serves as a guideline for natural resources and environmental conservation within the community, emphasizing the participation of civil society. Driven by the people, it has been widely developed in developing countries. Thailand has always prioritized resources and environmental conservation and has a forest resource base under this concept. Local communities play a crucial role in driving the inheritance of good values. They serve as the identity of the community's way of life with the forest. By utilizing the cultural capital existing in the community, they apply to create local community power. The concept of community forest conservation is created by using the community forest as a mobilization to nourish life and developed to build the foundation of the local grassroots economy to become an eco-tourism destination. Using limited resources creates value and a community economic base, promoting a balanced community way of life. As the owners of the resources, the local communities participate in and take responsibility for the management of forest resources with support and mobilization from the government to benefit various sectors of society. In Thailand, local community empowerment and community forest management have become increasingly important. The study objectives are to examine the collaboration approaches between the government and civil society regarding the dynamics of community forest management by using community cultural capital to manage community forests, strengthen the grassroots economy sustainably, and propose guidelines for efficiency cooperation and promotion. The structure of the development mechanism for the creative conservation of forest resources leads to the development and promotion of governmental policy and the study of government laws related to community forest rights and strategies for community forest management for natural resources conservation in the northern region. The research design of this study is qualitative research that collected the data through in-depth interviews, focus group discussions, and participatory observation to prioritize the problems. The study

Please cite this article as: Puthong, D. (2024, June). Local Community Power : Dynamics of Community Forest Management through the Utilization of Community Cultural Capital for Sustainable Strengthening of Grassroots Economy. *Journal of Digital Business and Social Sciences*, 10(1), Article JDB005, 1-15.

found that the driving force of the integration of local people in community forest management encouraged governmental activities. It can be applied to policy development via community forest management models by utilizing the power of community unity, driving various community forest policies of the government with local people. The results are a creative force for the forest conservation community, creating a community economic foundation for maximum sustainable benefit.

Keywords: *Local Community Power; Community Cultural Capital; Dynamics of Community Forest Management; Grassroots Economy*

บทคัดย่อ

แนวคิดเรื่องป่าชุมชนเป็นแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม ขับเคลื่อนโดยประชาชน ประเทศไทยให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด ชุมชนท้องถิ่นถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนสืบทอดเอกลักษณ์อันดีงาม สร้างอัตลักษณ์การดำเนินชีวิตวิถีชุมชนคนกับป่า โดยนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับประยุกต์เป็นพลังชุมชนท้องถิ่น สร้างแนวคิดการรักษาป่าชุมชน อาศัยป่าชุมชนเป็นการขับเคลื่อนพัฒนาสู่การสร้างฐานรากเศรษฐกิจให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาสร้างให้เกิดมูลค่า เกิดเศรษฐกิจของชุมชนส่งเสริมความเป็นวิถีชุมชนอย่างสมดุล มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรป่าไม้ โดยมีรัฐเป็นแรงขับเคลื่อนกระตุ้นให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมในภาคส่วนต่าง ๆ วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อวิเคราะห์แนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนเพื่อการขับเคลื่อนพลวัตการจัดการป่าชุมชนโดยการนำทุนทางวัฒนธรรมชุมชนมาบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนของตำบลโหล่งซอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ วิธีการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการป่าชุมชนในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่นเป็นพลังการขับเคลื่อน ทำให้เกิดกิจกรรมทางด้านภาครัฐ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนานโยบายผ่านรูปแบบการบริหารจัดการป่าชุมชน โดยใช้การรวมตัวของชุมชน ขับเคลื่อนนโยบายป่าชุมชนของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่น เกิดเป็นพลังขับเคลื่อนการอนุรักษ์ป่าชุมชนเชิงสร้างสรรค์ สร้างรากฐานทางเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: *พลังชุมชนท้องถิ่น; ทุนวัฒนธรรมชุมชน; พลวัตการจัดการป่าชุมชน; เศรษฐกิจฐานราก*

---

1. บทนำ

พลังชุมชนท้องถิ่นวัฒนธรรม การสืบทอดที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นการเชื่อมโยงชุมชนกับการท่องเที่ยวเป็นสิ่ง ที่สร้างสรรค์และพัฒนาต่อยอดความยั่งยืนของการบริหารจัดการในรูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าของชุมชนและ นักวิชาการที่ต้องผสานแนวคิดวิธีการทำงานที่เกื้อกูลกันตั้งแต่ต้นน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้าน การขับเคลื่อนการอนุรักษ์ป่าชุมชน เกิดขึ้นจากผลที่มีความเชื่อว่าการพัฒนานั้นดีที่สุดในที่สุดและมีความถาวรที่สุด ซึ่งเกิดมาจาก พลังและความสามารถของภาคประชาชนที่ประสานกำลังกันเพื่อพัฒนา รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมาก ที่สุดในการวางแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง และพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของประชาชนส่งผลให้ประชาชนรู้สึก ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา” เมืองที่เต็มไปด้วยประวัติศาสตร์และต้นทุนล้ำค่าทางวัฒนธรรมหลากหลายยุคสมัย ตั้งแต่ยุคสมัยสร้างบ้านแปงเมืองในยุคแรก ในชนบท ต่อด้วยยุคที่สองในยุคการค้าทางน้ำ ยุคเฟื่องฟูแห่งอุตสาหกรรม การค้าไม้สักจนถึงยุคก่อนปัจจุบัน ในภาคเหนือตอนบนสิ่งเหล่านี้สร้างให้เมืองหรือชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนอย่าง แท้จริง แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่เมืองที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางเชื้อชาติกว่าเมืองใด ๆ ในล้านนาในยุคนั้น รวมทั้ง นำพาให้เมืองภาคเหนือ กลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าและชุมทรัพย์ทางวัฒนธรรมผสมผสานอันโดดเด่น รวมไปถึงพื้นที่ แน่นหนาของทุนทางศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านหลายสิ่งหลายอย่างที่ยังสืบค้นก็ยั้งตื่นตาตื่นใจ

“ทุนทางวัฒนธรรมชุมชน = ทุนชาติ” “บริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่าง ยั่งยืน เป็นอีกทุนที่สร้างมุมมองการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เกิดเป็นทุนทางวัฒนธรรมในแหล่งพื้นที่ ที่มีป่าชุมชนสร้าง เศรษฐกิจท้องถิ่นเพิ่มพูนรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นเพื่อเพิ่มพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากต่อไป ในอนาคต” โดยมีฐานคิดของเศรษฐกิจชุมชน คือ เน้นการพัฒนาอย่างบูรณาการ สร้างภาคีและเครือข่าย ความร่วมมือ การพัฒนาจากชุมชนท้องถิ่นไปสู่ระดับชาติส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวบ้านและการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน ใช้กิจกรรมเศรษฐกิจสร้างการเรียนรู้และสร้างอาชีพที่หลากหลาย และยึดปรัชญาแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตาม แนวพระราชดำรัส “รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ตามขั้นตอนของ “ทฤษฎีใหม่” อันเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติของรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้ 1) สร้างเวทีการเรียนรู้ เช่น เวทีประชาคม ตำบล หรือ อำเภอ ร้านค้า ชุมชน ตลาดนัดของชุมชน ฯลฯ 2) วิเคราะห์ศักยภาพของท้องถิ่น (ทุนในชุมชน) 3) วางแผนพัฒนา “เศรษฐกิจแบบ พอเพียง” ตามขั้นตอนของ “ทฤษฎีใหม่” 4) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม (กลุ่มอาชีพกลุ่มออกทรัพย์) และการสร้างเครือข่าย องค์กรชุมชน 5) พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต การแปรรูป การบรรจุหีบห่อตามสิ่งแวดล้อม ฯลฯ 6) พัฒนาระบบตลาด เช่น ตลาดในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายผู้ผลิตผู้บริโภค เชื่อมโยงผู้ผลิตกับตลาดในเมือง หรือ โรงงานอุตสาหกรรมเกษตร ฯลฯ 7) พัฒนากิจกรรมทางการศึกษา สังคม วัฒนธรรม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม 8) วิจัยเพื่อสนับสนุนงานพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน 9) สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองเบ็ดเสร็จในระดับอำเภอ หรือ จังหวัด โดยเน้น การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนท้องถิ่น 10) สร้างหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และพัฒนาสถานที่ ศึกษาดูงาน 11) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้ช่วยตัดสินใจในการทำธุรกิจชุมชนและ 12) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่สังคมในวงกว้าง (ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์, 2564, น. 4) ตามแนวคิดเศรษฐกิจแบบ พอเพียง

การพัฒนาการบริหารจัดการป่าชุมชนถือเป็นอีกหนึ่งวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิม ในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีและสร้างทุนวัฒนธรรมใหม่ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่” ภายใต้งานฟื้นฟูวัฒนธรรมโดยการนำวัฒนธรรม ชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน และเป็นประเพณี

สร้างวัฒนธรรมใหม่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ของชุมชน สร้างการเรียนรู้กระตุ้นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอันเป็นผืนป่าที่ควรรักษาและอนุรักษ์ไว้ในทุนวัฒนธรรมชาติ ซึ่งป่าไม้เปรียบเสมือนร่มใหญ่อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่คนในชาติต้องตระหนักถึง และต้องร่วมกันปกป้องเสริมสร้างแรงบันดาลใจปลูกจิตสำนึกการส่งเสริมรักในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนรุ่นหลังได้ตระหนักรู้ต้นคิดที่ว่าป่าไม้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญแก่การรักษาและฟื้นฟูต่อไปในอนาคต

การสร้างระบบฟื้นฟูประเพณีการอนุรักษ์ป่าชุมชน ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมโดยภาคประชาสังคม ภาพรวมเห็นความตระหนักมากขึ้นมาสร้างความเป็นอยู่ฐานรากของภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนาอาชีพชุมชนให้เกิดภาพสะท้อนมุมมองและความคิดต่าง ๆ ภาครัฐ ภาคเอกชน เปรียบเสมือนการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่น ตอบโจทย์กระบวนการด้านการบริการขององค์ความรู้ โดยมี ภาครัฐ และภาคประชาชนร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างกระบวนการต่าง ๆ โดยภาพรวมเป็นสิ่งที่สร้างความตระหนักเห็นคุณค่าความเป็นทุนมนุษย์ในชุมชนมากขึ้น ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อเสริมสร้างและกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปแบบ สะท้อนมุมมองออกมาได้อย่างชัดเจนและสามารถทำให้ปรากฏชัดเจนแบบเป็นรูปธรรม โดยพลังชุมชนท้องถิ่น ประชาชนในพื้นที่มีจิตสาธารณะเพื่อมารวมตัวทำประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในชุมชน การขับเคลื่อนชุมชน ภายใต้กรอบเดียวกันในแต่ละบริบทชุมชน โดยมีหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคีเครือข่ายจุดแข็งการอนุเคราะห์ในการดำเนินงานด้านประชาชนในพื้นที่และชุมชนให้ความร่วมมือ มุ่งให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนสังคม สร้างความเข้มแข็งหล่อหลอมการพัฒนาขับเคลื่อนรวมพลังสร้างอาชีพชุมชนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่ให้ความสนใจการขับเคลื่อนคุณภาพชีวิตที่ดีสู่สังคมแห่งคุณภาพในอนาคต พัฒนาชีวิตคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้ ทั้งกายและใจ ภารกิจหลักในการขับเคลื่อน คือ การขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน โดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน สร้างเศรษฐกิจขับเคลื่อนชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีรายได้เสริมสร้างทักษะอาชีพเพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนในพื้นที่เพื่อรองรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ในอนาคต นอกจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ประชาชนในกลุ่มพื้นที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันส่งเสริมและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชนลดความเหลื่อมล้ำหรือช่องว่างในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างพลังขับเคลื่อนให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

“เพื่อสร้างระบบด้านการฟื้นฟูที่เชื่อมโยงด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชน ผสมผสานการบริการในส่วนของตัวเองแทนผู้นำชุมชนรัฐวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างอาสาสมัครในพื้นที่ร่วมกับภาครัฐ เอกชนในชุมชน และช่วยผลักดันให้เป็นแบบแผนนโยบายระดับท้องถิ่นและภูมิภาคในจังหวัดต่อไปในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ภายใต้การมีส่วนร่วมกันอย่างเหมาะสม และในอนาคตข้างหน้าอาจจะเกิดปรากฏการณ์ของภูมิภาคที่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์นิยม ด้านวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านนิยม ด้านกิจกรรมเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีรายได้ยกระดับคุณภาพชีวิตการเป็นอยู่คนในชุมชนให้เกิดการอยู่ดีมีสุข การเป็นอยู่ที่ดีพร้อมขับเคลื่อนชุมชนสู่เป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่”

บริบทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใหญ่จะปรากฏอยู่ในองค์การ ธุรกิจ อุตสาหกรรม หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นระบบที่มีภารกิจและเป้าหมายซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนภารกิจในบริบทการลงทุนแบบยุทธศาสตร์ในการบูรณาการพัฒนาคคนในท้องถิ่น

“แก่นแท้” ในความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น คือการสร้างกระบวนการยอมรับความแตกต่าง และเป็นกุศโลบายของการนำประเพณี วัฒนธรรมมาใช้เป็นกลไกเพื่อจัดระเบียบในชุมชนให้อยู่ร่วมกันได้ อาทิ พิธีกรรมเรื่องไหว้ผีของคนบางชนเผ่าที่สอนให้รู้จักกตัญญู เคารพบรรพบุรุษและผู้ใหญ่ในท้องถิ่น ประเพณีการผูกสายสะดือป่าของชาวกระเหรี่ยงที่ปลูกฝังแนวคิดในการดูแลรักษาป่า และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น การรักษาวัดวัฒนธรรม การไหว้เจ้าของคนจีนที่เหนียวแน่น เพราะมีนัยถึงการสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หรือแม้แต่พิธีการนับถือผีในหลายท้องถิ่นที่มีวัตถุประสงค์แท้จริงคือการขอคุณต่อหมอผีที่ช่วยทำการรักษา “แต่บางครั้ง คนรุ่นใหม่อาจไม่เข้าใจหลักการหรือแก่นของพิธีกรรมเหล่านี้ พอเราใช้มโนทัศน์ของคนยุคใหม่หรือคนเมืองเข้าไปมองประเด็นดังกล่าว จึงเป็นการมองบนพื้นฐานความไม่เข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชนเหล่านั้น และไม่เข้าใจความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม” และการจะสร้างความเข้มแข็งให้คนรับรู้ถึงเรื่องความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมได้

องค์ความรู้เหล่านี้ต้องเกิดการนำไปใช้ โดยผู้สืบทอด ดังนั้น ศูนย์มานุษยวิทยาฯ จึงให้ความสนใจเรื่องบทบาทของผู้สืบทอดวัฒนธรรม “กลุ่มเป้าหมายที่ศูนย์มานุษยวิทยาให้ความสำคัญ คือกลุ่มผู้ปฏิบัติทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด ครูหรือพระสงฆ์ เพราะคนกลุ่มนี้คือปัญญาชนของชุมชนและอีกกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมาก คือกลุ่มเด็กและเยาวชน เพราะเขาคือคนที่ทำหน้าที่ผู้สืบทอดวัฒนธรรมต่อไป และเป็นผู้ที่จะสร้างความยั่งยืนทางด้านวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน

“สิ่งที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนได้มีสององค์ประกอบหลัก หนึ่งชุมชนต้องมีความรู้เรื่องของตนเองดีพอ สองต้องรู้จักปรับหรือประยุกต์ให้สอดคล้องหรือเข้ากับยุคสมัยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่ก่อนที่จะไปสู่องค์ประกอบหลังได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2563, น. 112) อธิบายว่าชุมชนต้องเข้าใจแก่นของวัฒนธรรมหรือความเป็นตัวตนของตนเองอย่างแท้จริงก่อน โดยได้ยกตัวอย่างโครงการเรื่องเล่าจากชาวบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่เยาวชนสนใจ นำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการดึงให้เยาวชนสนใจวัฒนธรรม โดยการเก็บข้อมูลชุมชนตัวเอง ผ่านเครื่องมือที่ทันสมัย มีการเขียนบทเรื่องเล่า เก็บข้อมูลจากคนสำคัญ คนเฒ่าคนแก่ในชุมชนของตนเอง โดยประโยชน์ที่ได้รับจากกระบวนการเหล่านี้ นอกจากเยาวชนจะมีโอกาสใช้เทคโนโลยีเป็นประโยชน์ในด้านการเป็นสื่อกลาง

ในขณะเดียวกัน พวกเขายังได้มีโอกาสสัมผัส และเรียนรู้ วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นของตนเอง การรู้จักตัวเองให้ได้ นั่นคือ ต้องรู้ว่า ปัญหาที่เราเผชิญอยู่เกิดจากอะไร ใครทำให้เกิดปัญหา เราสร้างปัญหาเอง หรือ คนอื่นสร้างปัญหา เช่น เพราะนโยบายของรัฐบาล หรือ เพราะใคร วิเคราะห์ตนเอง ชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รากฐาน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา มีทรัพยากรอะไรบ้าง มีทุนปัญญา ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และ ทุนทรัพย์อยู่หรือไม่ ถ้ามีจำนวนเท่าใด ชีวิตหรือ ชุมชน ต้องการอะไร อะไรคือสิ่งที่จำเป็น อะไรคือสิ่งที่ต้องการ การวิเคราะห์ตัวเอง ทำให้เราได้เข้าใจตัวเอง ทราบถึงความจำเป็น และความต้องการที่แท้จริง ทำให้ชีวิตหรือชุมชน สามารถจัดความสัมพันธ์ หรือ กำหนดทำที่ต่อสิ่งที่มาจากรายานอก ที่เข้ามา เป็นผู้เลือก คัดสรร อะไรควรรับ หรือควรปฏิเสธ รับแล้วควรปรับให้เข้ากับชีวิต หรือชุมชน ได้อย่างไร เป็นการรู้เท่าทันสิ่งภายนอก เปรียบเสมือนชุมชนที่มีภูมิปัญญาโบราณที่เข้ามา โดยใช้ปัญญาทำงานแทนเงินตรา เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาคนให้เกิดปัญญา มีความคิดที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเอง การระดมทุน ระดมทรัพยากรมาที่หลัง มีความเชื่อมั่นว่าถ้ามนุษย์เกิดปัญญา จะสามารถแก้ปัญหาได้ การทำงานร่วมกัน จึงต้องตระหนักเสมอว่าเป็นกระบวนการในการสร้างคนขึ้นมา

โดยสร้างการมีส่วนร่วมแทนอำนาจสั่งการ ใช้วิธีการทำงานโดยชักชวนคนเข้าร่วมจากกลุ่มเล็กๆ ก่อน ทำให้เกิดผลงานเห็นชัดเจน มีตัวอย่างรูปธรรมพิสูจน์ได้ จนเกิดการยอมรับว่า สามารถทำได้จริง จึงขยายผลไปสู่

กว้าง ชักชวน สร้างแนวร่วมให้คนเข้าร่วม กระบวนการมากขึ้นเรื่อย ๆ มีหลักในการระดมความคิดร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ แต่จะให้ร่วมคิดกันทำดัง ในที่ประชุม นำแนวคิดของแต่ละคน มาปรับปรุงพัฒนาพร้อมกัน เมื่อเกิดความชัดเจนทางความคิด ก็หาแนวทางในการปฏิบัติ ถ้ามถึงวิธีการการทำ มีใครต้องรับผิดชอบ ต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง ใช้งบประมาณเท่าไร ตอนนี้มีอยู่เพียงใด ต้องกู้มาเท่าไร จะคุ้มค่าหรือไม่ ตั้งคำถาม หาคำตอบทุกประเด็น ให้ชัดเจน เมื่อคิดแล้ว ต้องลงมือทำด้วยตัวเอง แต่ถ้าเพียงแต่คิด เพื่อเสนอให้คนอื่นทำจะไม่ได้ผล ยึดถือคติคิดแล้วต้องลงมือทำ หลักการความเชื่อดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการจัดการป่าชุมชนมีมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษกล่าวคือ การแสดงออกถึงแบบแผนการจัดการป่าชุมชน ในรูปแบบของการใช้ความเชื่อเรื่องผี มาเป็นตัวควบคุมการใช้ประโยชน์ ตลอดจนอนุรักษ์ป่า นั้น ๆ ไว้เพื่อประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในชุมชนให้คงอยู่เป็นสมบัติสืบไปถึงลูกหลานในอนาคต

ทั้งนี้ประเพณี วัฒนธรรม เป็นตัวแปรในการกำหนดรูปแบบของการจัดการป่าชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนก็จะแตกต่างกันออกไป ไม่มีรูปแบบตายตัว นอกจากนี้ยังมีนโยบายรัฐบาลที่เป็นตัวแปรสำคัญ ที่ทำให้เกิดรูปแบบการจัดการแต่ละยุคละสมัยต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย ซึ่งก็เป็นความสัมพันธ์กันอย่างปฏิเสธไม่ได้ว่านับตั้งแต่มีการเรียกร้องสิทธิ ในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าของคนในชุมชนก็เพื่อการที่จะมีรูปแบบการจัดการป่าชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่ใช้ประโยชน์จากป่าจริง ๆ เนื่องจากรูปแบบที่กฎหมายรับรองนั้น หมายถึงการที่บุคคลภายใน และภายนอกยอมรับได้ในการกำหนดรูปแบบของแต่ละชุมชน

“ป่าชุมชน” คือ แนวทางการดูแลรักษาป่าที่ให้ความสำคัญกับชุมชน และมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ การดูแลอนุรักษ์ รักษาฟื้นฟูก่อให้เกิดความสำเร็จในชุมชน ประชาชนในชุมชนยังคงมีวิถีที่ผูกพันกับทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง มีการใช้ประโยชน์จากป่าหลากหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่ ใช้เป็นแหล่งเก็บหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่าจำพวกพืชพื้นบ้าน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพนิเวศทาง วัฒนธรรมความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (กรมวิชาการเกษตร 2562) ผลผลิตการเกษตรในแต่ละปีเป็นเหตุทำให้ประชาชนจำนวนมากในท้องถิ่น จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่า โดยมีภาคส่วนต่าง ๆ มาสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นการดูแลจากภาครัฐ ภาคีต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมกัน ตั้งกฎกติกาป่าชุมชนขึ้นเป็นการดูแลและรักษาร่วมกันในชุมชนนั้นๆ ป่าไม้ในประเทศไทยสร้างรายได้ให้กับประเทศมาตั้งแต่บรรพบุรุษเนื่องด้วยมีการนำไม้สักทองล่องเรือสำเภาออกไปขายยังต่างประเทศ รวมไปถึงการเปิดสัมปทานป่าไม้ขึ้นทำให้กลุ่มนายทุน ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ที่ได้รับผลประโยชน์เหล่านี้ ธุรกิจค้าไม้หรือกิจการค้าไม้ในสมัยก่อนนั้น เรียกกันว่า กิจการป่าไม้สัก ได้เริ่มต้นมาจากการทำไม้ หรือ การตัดฟันซีกสักไม้สักในทางภาคเหนือของประเทศ

ทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืนในอนาคตความได้เปรียบที่ยั่งยืนจะขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ทางกระบวนการมากกว่า พลังสมองมนุษย์ ความได้เปรียบในการแข่งขันที่มนุษย์สร้างขึ้น จะแทนที่ความได้เปรียบในการแข่งขันที่เป็นธรรมชาติ “ทุนมนุษย์” หมายถึง ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการปลูกทักษะ ที่คน หรือปัจเจกบุคคลหนึ่งที่ตั้งสมมาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้การศึกษาและการฝึกอบรม เพื่อเน้นย้ำ ถึงความสำคัญของทฤษฎีทุนมนุษย์ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การลงทุนในมนุษย์โดยเน้นย้ำ ทรัพยากรนำเข้า ด้านการศึกษา เพื่อให้ได้ผลลัพธ์นำไปสู่กระบวนการต่าง ๆ และ เข้าสู่ กระบวนการภาคพลเมือง และได้ผลที่แท้จริงออกมาในบริบทการพัฒนาองค์ความรู้ทุนที่มีค่ามากที่สุดในการลงทุน คือ การลงทุนในมนุษย์เพื่อพัฒนาอาชีพต่อยอดส่งเสริมกระบวนการสร้างความเป็นพลเมืองที่น่า อยู่ให้กับชุมชนท้องถิ่นในอนาคตต่อไป ขอบเขตการศึกษาผลการปฏิบัติงานด้านกระบวนการโดยภาพรวมต่าง ๆ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เชื่อมโยงการขับเคลื่อนของสังคมในด้าน ผลประโยชน์ทางสังคม ด้านนวัตกรรม

ด้านทุนความรู้ในศาสตร์วิชาชีพการบริการ ด้านการจัดการสู่ภาวะผู้นำ ด้านยุทธศาสตร์ ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นโครงสร้างผลการปฏิบัติงานที่สามารถ สร้างสรรค์ใหม่และการ เติบโตสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยภาพรวมของประเทศ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนเพื่อการขับเคลื่อนพลวัตการจัดการป่าชุมชนโดยการนำทุนทางวัฒนธรรมชุมชนมาบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนของตำบลโหล่งฆอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

3. การดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พลังชุมชนท้องถิ่น พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน โดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ศึกษาการดำเนินงานจัดการของชุมชน กระบวนทัศน์และรากฐานการจัดการป่าชุมชนการจัดการป่าชุมชนเพื่อ ความยั่งยืน ต้องดำเนินการโดยชุมชนเป็นหลักมากกว่าอาศัยภาครัฐเพียงอย่างเดียว สร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์จิตสำนึกรักบ้านเกิด-ถิ่นเกิด-ฐานพื้นที่หรือท้องถิ่น ความผูกพันในขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคม ท้องถิ่น ทำให้เกิดความเชื่อมโยงให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าชุมชน รัฐบาลควรกำหนดทิศทางให้ องค์ความรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อป้องกันมิให้กลุ่มนายทุนหรือผู้แสวงหาผลประโยชน์จากป่าชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง พลังชุมชนท้องถิ่น พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน โดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนวิธีการศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้โดยใช้วิธีการ เก็บข้อมูลการวิจัยแบบมีส่วนร่วม คือวิเคราะห์ /การสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ทั้งภาครัฐและประชาชนในเขตพื้นที่โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์และศึกษาเอกสารการสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนในภาคเหนือ
2. ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีส่วนรักษาป่าชุมชนให้ยั่งยืนอย่างไรในพื้นที่ ภาคเหนือ
3. สัมภาษณ์เจาะลึกโดยการสืบค้นหาผู้รู้ ผู้นำชุมชน ส่วนภาครัฐ ปราชญ์ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญา พื้นบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นละการรักษาททรัพยากรธรรมชาติ ทั้งด้านการ ผลิต การจัดการ การใช้ประโยชน์
4. จัดสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion)
5. สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) บุคคลที่มีความสำคัญของท้องถิ่นในชุมชน รวมถึง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องการสังเกตการแบบมีส่วนร่วมในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชุมชน

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลจากการสังเกต และข้อมูล การศึกษา เอกสารจะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล ด้วย วิธีการ ตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน วิเคราะห์ เนื้อหา Content Analysis จัดหมวดหมู่ ของข้อมูลตามประเด็นการศึกษา สรุปและนำเสนอผลการศึกษาเชิง พรรณนาความ (Descriptive) แต่ละประเด็น การศึกษา ทำการ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมภายใต้กรอบแนวคิดของการศึกษา

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเรื่องพลังชุมชนท้องถิ่น พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน โดยการนำทุน วัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสังเกต ผู้ศึกษาใช้แบบสังเกต (Observation Form) ในประเด็นเกี่ยวกับสภาพป่าไม้ในพื้นที่ศึกษา การจัดการป่าชุมชน โดยผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและจะกระทำตมให้คนในชุมชนยอมรับว่า ผู้สังเกตมีสถานภาพพบปะเช่นเดียวกับตน ซึ่งประกอบด้วย การสังเกต การซักถาม การจดบันทึก โดยผู้วิจัยจะเข้าไป สังเกตบริบทของชุมชนทั่วไป เช่น สภาพป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ การประชุมองค์กรชุมชน รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

2. แบบสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับองค์กรภาครัฐ มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพป่าไม้ในพื้นที่ บทบาทหน้าที่ ในการจัดการป่าไม้ นโยบายขององค์กร ในการจัดการความช่วยเหลือ การสนับสนุน ความร่วมมือ จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าไม้รวมถึงศึกษาปัญหาอุปสรรคในการจัดการป่าไม้

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับชาวบ้านหรือกลุ่มประชาชนในชุมชนท้องถิ่น มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับการ จัดการกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนในการจัดการป่าไม้ พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน ท้องถิ่น โดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานราก อย่างยั่งยืน อาทิเช่น กิจกรรมด้านการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ในด้านต่าง ๆ กิจกรรม ด้านการป้องกันความเสื่อมโทรมและ การลดลงของป่าไม้ จนถึงแนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูป่าไม้และออกกฎระเบียบในชุมชนรวมถึงศึกษาปัญหาและ อุปสรรคในการจัดการป่าไม้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาดำเนินการค้นคว้าและเก็บข้อมูล แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรป่าไม้ พระราชบัญญัติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของภาครัฐ นโยบาย ภาครัฐ ภาคพลเมือง ภาคประชาสังคมและสิทธิชุมชน เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา บทความวิชาการ และสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บ รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม คือ กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลชุมชน กลุ่มภาครัฐ กลุ่มท้องถิ่น และกลุ่มนายทุน และประชาชนในพื้นที่ศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลจากการสังเกตและข้อมูลการศึกษา เอกสารจะถูกนำมาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน วิเคราะห์เนื้อหา content Analysis จัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นการศึกษา สรุปและนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนาความ (Descriptive) แต่ละประเด็นการศึกษา ทำการ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า “จังหวัดเชียงใหม่ มีการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ชุมชนที่มีระดับความสำเร็จสูง ทั้งนี้ จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ป่าไม้ค่อนข้างสูงถ้าเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในบริเวณรอบ ๆ แต่กรณีนี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งประเด็นการศึกษาไปที่ โหล่งขอด อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ เป็นหนึ่งพื้นที่เล็ก ๆ ที่ประสบความสำเร็จด้านการป่าชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างมีแบบแผนและระบบ ประชาชนมีส่วนร่วมกันเพื่อพัฒนา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ และมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติตามเงื่อนไขนโยบายภาครัฐที่ส่งตรงลงพื้นที่ ร่วมกันสร้างกฎระเบียบแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ไม่เพียงแต่กลุ่มชาวประชาชน แต่ยังร่วมไปถึง กลุ่มเยาวชน แม่บ้าน พระสงฆ์ผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ การสร้างแรงปลูกฝังความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ต้องการพัฒนาขับเคลื่อนให้ประชาชนกินดีอยู่ดี เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านการเกษตร ผู้วิจัยเห็นความชัดเจนในด้านการจัดการป่าชุมชน การรวมพลังขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่น สร้างเศรษฐกิจฐานเชื่อมโยงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งด้านการเกษตรและสินค้าในชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมส่งเสริมขับเคลื่อนชุมชนอันเป็นรากฐานความเป็นพลเมือง หน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม

“มุมมองเชียงใหม่ บทบาทและสังคมการอนุรักษ์ป่าชุมชน” จากการลงพื้นที่จะเห็นว่าจังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวล้านนาผูกพันวัฒนธรรมนำพาผู้คนหลังไหลเข้าไปเยือนพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเป็นบุคคลหนึ่งหรือในฐานะนักท่องเที่ยว ที่ชื่นชอบเที่ยวเชิงธรรมชาติป่าไม้ภูเขา จึงมีโอกาสได้ไปพบพื้นที่หนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจาก อำเภอเมืองเชียงใหม่ หมู่บ้านตั้งอยู่กลางหุบเขา สวยงาม อากาศเย็นสบาย มุ่งหน้าสู่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พื้นที่เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีธรรมชาติและป่าเขาล้อมรอบ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีพืชไร่ การเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นหมู่บ้านตามรอยเท้าพ่อโครงการพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ 9 ผู้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ยิ้มแย้มแจ่มใส มีวัฒนธรรม จารีต ประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนที่เข้มแข็งนี้ คือ จุดเริ่มต้นของงานวิจัยชิ้นนี้

ความเข้มแข็งของภาคประชาชนชาวโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สนใจที่จะอำรงรักษาความเป็นพื้นเมืองดั้งเดิมและคงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กัน มีความชัดเจนมาก อาทิเช่น การขับเคลื่อนชุมชนด้วยกลุ่มมวลชนในพื้นที่ตำบลโหล่งขอด ประกอบด้วย กลุ่ม 5 ภาคีหลักตำบลโหล่งขอด (1) คณะสงฆ์ตำบลโหล่งขอด (2) ชมรม

กำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลโหลงซอด (3) องค์การบริหารส่วนตำบลโหลงซอด (4) ชมรมผู้สูงอายุตำบลโหลงซอด (5) กลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลโหลงซอดและหัวหน้าส่วนราชการตำบลโหลงซอด ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรโหลงซอด อุทยาน-แห่งชาติศรีลานนา อาสาสมัครสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาเม็ง, บ้านหลวง โรงเรียนบ้านหลวง โรงเรียนบ้านนาบุญโหลงซอด และ สภาเด็กและเยาวชนตำบลโหลงซอด ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลวางแผนประสานงานและดำเนินตามแผนปฏิบัติงานศรีลานนาให้เกิดกติกามารยาทชุมชนในพื้นที่ที่ชัดเจนและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของทุกภาคส่วนประชาชนทั่วไปหันมาร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนและมีส่วนในการอนุรักษ์จารีตประเพณีท้องถิ่นมากขึ้น การจัดกิจกรรมโดยเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น เช่น กิจกรรม ประกวดหมู่บ้านดีเด่น "ชุมชนบ้านหลวง" ชนะเลิศดีเด่นระดับจังหวัดในการประกวด..หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "อยู่เย็น เป็นสุข" รับโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สร้างความดีใจให้กับหมู่บ้านที่ช่วยสร้างชุมชนให้เป็นต้นแบบ "ไม่น่าเชื่อว่า ชุมชนเล็กๆ อย่างบ้านหลวงโหลงซอด กลับมีสิ่งดึงดูดความเป็นวิถีชุมชนท้องถิ่นอย่างมีเอกลักษณ์ บรรยายกาศความสวยงามของบ้านหลวงโหลงซอด มีความสงบในน้ำจิตใจของผู้พบเห็น เป็นชุมชนที่น่าอยู่ ทั้งในบริบทด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนและกำลังพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งของจังหวัดเชียงใหม่"

5. การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ฐานแนวคิด "ชุมชน" ปัจจุบันเป็นการแสวงหาความสมดุลกับแนวคิด "ปัจเจกนิยม" ที่ถูกเน้นมากภายใต้ลัทธิทุนนิยม ผู้คนต่างมุ่งแสวงหากอบโกย แข่งขันและไม่รับผิดชอบซึ่งกันและกันอันนำมาสู่การเสื่อมโทรมทางศีลธรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติในภาวะดังกล่าวเกิดกระแสการกลับมาสนใจ "ชุมชน" ในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งยังคงมีระบบชุมชนเข้มแข็งอยู่เพื่อเป็นการถ่วงดุลกับภาวะ "ปัจเจกนิยม" ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสูญเสียหายของกระแสชุมชนจนละเลยสิทธิปัจเจกชนดังเช่น ในอดีต เน้นถึง "ความเป็นชุมชน" อันหมายถึงกระบวนการก่อรูปความสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่นหลากหลายในบริบทใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็เมือง ชุมชน ตามความสนใจตามสาขาอาชีพ

สำหรับแนวคิดความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเรื่องที่มีการพูดกันอย่างกว้างขวางในแวดวงของนักพัฒนาทุกระดับทั้งในระดับโลก ระดับประเทศ มาถึงระดับท้องถิ่น ซึ่งทางวิชาการมีการเรียกกันว่า ระดับฐานรากหรือรากหญ้า โดยนักพัฒนาคิดว่าความเข้มแข็งของชุมชนจะเป็นทางออกจากวิกฤตของประเทศชาติในปัจจุบันได้ถ้าเปรียบเทียบการพัฒนาเป็นเสมือนการทำสงคราม และวิกฤตการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นศัตรูคือวิกฤตของประเทศ และความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนไว้แตกต่างกัน การมีกลุ่มประชาชนร่วมตัวกันด้วยจิตสำนึกร่วมกันนั้น มีบทบาทและขีดความสามารถในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนบนพื้นฐานของสิทธิร่วมกันอย่างเท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัย องค์กร กลไก กระบวนการและกิจกรรมที่หลากหลาย ที่กลุ่มประชาชนในท้องถิ่นจัดขึ้นในลักษณะหุ้นส่วนที่เกิดจากความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการที่เชื่อมโยงเครือข่ายในแนวราบและเป็นองค์รวม กล่าวถึง "ชุมชนเข้มแข็ง" หมายความว่าชุมชนที่กลุ่มคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้ ปรับตัว แก้ไขปัญหา สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมือง หรือชนบทมารวมตัวกันเป็น "องค์กรชุมชน" โดยมีการเรียนรู้

การจัดการและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการร่วมมือช่วยเหลือเพื่อประโยชน์ร่วมกันและมีความเอื้ออาทร ต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคม

จากประเด็นข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนมารวมกลุ่มกัน เป็นองค์กรชุมชนร่วมกันบนพื้นฐานของวัฒนธรรมชุมชน มีการเรียนรู้ การจัดการและแก้ปัญหาาร่วมกัน ด้วยความเอื้ออาทร ต่อกันและต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคม การพัฒนาแบบยั่งยืน คือ ชุมชนที่มีความเข้มแข็งทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไป โดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งจึงสามารถแก้ปัญหาได้ทุกปัญหา ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพ ดังรูปประกอบ

รูปที่ 1 ภาพแสดงลักษณะชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ถอนบทเรียนจาก : กรณีศึกษาพื้นที่ประสบความสำเร็จ ด้านการจัดการป่าชุมชน

สรุปได้ว่า ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำอะไรได้ ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวแก้ไขปัญหาได้อย่างต่อเนื่องเมื่อต้องเผชิญกับปัญหา โดยชุมชนจะ แสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกัน มีการปรึกษาหารือกัน มีการประชุมร่วมกัน มีการกำหนดทิศทาง และเป้าหมายในการพัฒนาตนเองมีการร่วมกันคิดแก้ปัญหา ป่าชุมชน หรือกำหนดความต้องการ มี การแสดงถึงความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติถึงภารกิจที่ได้ร่วมกันคิดนั้นให้เกิดความสำเร็จตาม ความมุ่งหมาย ด้วยความรัก ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ไม่มีความขัดแย้งกันในกลุ่มและ ชุมชน รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ทางสังคม ทั้งภายในสังคมของตนและสังคมภายนอก รวมทั้งมี ความสามารถในการเลือกปรับ

ปรับ ให้ สิ่งใหม่ ๆ เข้ามาสู่ชุมชนได้อย่างสอดคล้อง และเหมาะสม โดยอาศัยประสบการณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนยังสามารถรักษาเอกลักษณ์อันดีของตนไว้ โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้านแล้วไปถ่ายทอดให้แก่คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์ และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ส่งเสริมกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน ต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น” การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดของผู้อาวุโส หรือ ผู้เฒ่าผู้แก่โดยเป็นตัวอย่างของคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ชุมชนเดียวกัน การคิดร่วมกัน เป็นการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติ มีการแลกเปลี่ยนและเสนอความเห็นอย่างมีเหตุผลเปิดโอกาสถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งกันและกัน การสร้างสรรค์กิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน โดยการขยายเครือข่ายระดับบุคคลระดับกลุ่มให้มากเพราะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาหลากหลายและนำมาพัฒนากิจกรรมที่กระทำอยู่ เวทีชาวบ้าน เป็นกิจกรรมสำคัญอีกอย่างหนึ่ง สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประสบการณ์ของชาวบ้านร่วมกัน อันจะส่งผลให้สมาชิกของชุมชนมีความรู้ความสามารถสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น จัดนิทรรศการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้ กลุ่มละ 1 เรื่อง ความรู้ชั้นทรรศการ สื่อมัลติมีเดีย กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา เกมส์ สาธิต ประกวดแข่งขัน

ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ความรู้ ทักษะ และวิธีการปฏิบัติของชาวบ้าน ที่ได้มาจากประสบการณ์แต่ละเรื่องและแต่ละสภาพแวดล้อม โดยมีเงื่อนไขของปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไปสำหรับการนำมาใช้แก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ต้องอาศัยศักยภาพที่มีอยู่โดยชาวบ้านคิดเอง เป็นความรู้ที่สร้างสรรค์และมีส่วนเสริมสร้าง การผลิต รวมทั้งเป็นความรู้ของชาวบ้านที่สั่งสมมาส่งผลให้มีโครงสร้างความรู้ ที่มีหลักการ มีเหตุและมีผลในตัวเอง จนกระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้มีพลังและสำคัญยิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอด สร้างสรรค์การผลิตและช่วยในด้านการทำงาน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ องค์ความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ ที่สั่งสมและสืบทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาในการปรับตัวโดยมีการเรียนรู้ และ สืบทอดต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ของคนในพื้นที่บ้านนั้น ๆ หรือเป็นวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวบ้าน ในพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่มีอยู่ทั่วไป ในสังคม ชุมชนและ ในตัวผู้รู้เอง เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนนั้น ๆ ที่เรียนรู้ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติจนเกิดปัญญาในแต่ละ ท้องถิ่นนั้นๆ จนกระทั่งสิ่งที่เรียนรู้มาจากหลาย ๆ เรื่องได้ถูกประกอบกันขึ้น แล้วตกผลึกเป็นองค์ความรู้ ซึ่งจัดว่าเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่ช่วยในการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา ช่วยการ จัดการและปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา จึงควรมีการสืบค้น รวบรวม ศึกษา ถ่ายทอด พัฒนาและนำไป ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา แผนการขับเคลื่อนมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ พ.ศ. 2566-2567) ได้ให้ความหมายของ “ครูภูมิปัญญาไทย” หมายถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใด เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับในสังคมและชุมชน เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2562 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562

6. บทสรุป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยนั้นมีส่วนที่ช่วยแก้ไขปัญหามุมชน ของสังคมในปัจจุบันอย่างมาก เพราะการนำภูมิปัญญาที่มีอยู่เอาเข้ามาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ลดค่าใช้จ่ายลงอย่างมาก เกิดการประหยัด เช่นการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และมีการส่งเสริมให้กำลังใจแก่ผู้รู้ หรือผู้สืบทอดภูมิปัญญาให้มีความมั่นใจในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทยต่อไป ครูภูมิปัญญาไทย หมายถึง ผู้ที่มีภูมิปัญญาสร้างสรรค์ผลงาน สืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่จากการศึกษา ค้นคว้าของตนเอง และนำไปเผยแพร่จนเป็นที่ยอมรับกันในชุมชน และสามารถประยุกต์ปรับเปลี่ยนแก้ไขปัญหาทางสังคม ได้ตลอดเวลาจากภูมิปัญญาไทยของตนเองที่ได้สั่งสมมา

การที่ท้องถิ่นเป็นรากฐานในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับชาติ จะทำให้ประชาธิปไตยทางตรงมีความสำคัญ ขึ้น และทำให้ประชาธิปไตยทางอ้อมพัฒนาขึ้นรวมถึงจะลดความแปลกแยกและเฉยเมยต่อการเมืองลงได้ในเวลาไม่นาน เรียบเรียงจากหนังสือ 'แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน : สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย' โดย ศ.(พิเศษ) ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เพื่อนำแนวคิดมาพัฒนาประยุกต์ส่งเสริมเป็นแผนพัฒนาโครงสร้างการอนุรักษ์ป่าไม้ในอนาคต เอนก เหล่าธรรมทัศน์ กล่าวไว้ว่า ความคิดทฤษฎีและอุดมการณ์นั้นเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการปฏิบัติ ผู้เขียนเห็นสวนทาง ทางกับคนไทยส่วนใหญ่ซึ่งมักดูเบาความคิดและสนใจแต่เพียงการปฏิบัติ คนไทยนั้นมักจะเห็นว่าเรื่องคิดนั้นเป็นเรื่องง่าย เรื่องทำต่างหากเป็นเรื่องที่ยาก แต่ขออย่าในที่นี่ว่าได้ปรับปรุงการปกครองส่วนท้องถิ่นมานานพอควร แต่ก็ทำได้ผลมากนัก จึงอาจถึงเวลาแล้วที่ต้องทบทวนและแสวงหาความคิด ทฤษฎี หรือกระบวนการที่ใหม่ ๆ ฟังตระหนักว่าลำพังการเข้าใจ และสัมผัสกับข้อเท็จจริง หาได้ให้ปฏิบัติได้ดีขึ้นเสมอไปไม่ การปฏิบัติที่ดีนั้นจำต้องมาจากความคิดที่ดีด้วย อนึ่ง ก่อนหน้านี้ยังมีกระแส "วัฒนธรรมชุมชน" : ซึ่งย้ำให้หมู่บ้านและตำบลต่างๆของไทยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความคิดริเริ่ม ของคนในชุมชนเองเป็นสำคัญในการพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเน้นให้สร้างเศรษฐกิจที่ ฟังฟังตนเองได้ให้มากที่สุด ไม่ปล่อยให้หมู่บ้านและตำบลตกอยู่ในกลไกของระบบตลาดเงินเชิง และแนวคิด วัฒนธรรม ชุมชนนั้น เน้นบ้านและชุมชน ลด การพึ่งพิงราชการและตลาด และหันกลับมาฟังฟังตนเอง พยายามใช้ภูมิปัญญาและ ความสามารถดั้งเดิม ของประชาชน จัดได้ว่าเป็นความคิดที่ใกล้กับการให้ประชาชนปกครองตนเอง

สิ่งสุดท้ายที่ผู้ศึกษาพลังชุมชนท้องถิ่น พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน โดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชน มาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน อยากกล่าวเสริมคือ การมีส่วนร่วมของพลเมืองในการจัดการป่าชุมชนทั้งไหล่งขอบ ไม่ได้เป็นเครื่องรับประกันความสำเร็จของอุตสาหกรรม ในทุกเรื่อง แต่ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นที่มีการขับเคลื่อนผลต่อคุณภาพในการจัดการป่าชุมชน อย่างแท้จริง และเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน การดำเนินแนวทางจัดการป่าชุมชน ไม่ได้มีสูตรสำเร็จตายตัวสามารถ นำไปใช้ได้ทุกที่เหมือน เพียงแต่การทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐและภาคประชาชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมตามแต่ละพื้นที่ คุณค่าพื้นฐานของพลเมืองไม่ใช่สิ่งที่ ดำรงอยู่อย่าง ตายตัว และย่อมมีข้อบกพร่องของตัวเอง การจัดการป่าชุมชน ที่ยั่งยืน แนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง อาจไม่ใช่ เป้าหมายในตัวมันเองแต่เป็นกระบวนการที่มีเหตุผลและพร้อมจะปรับปรุง รูปแบบการพัฒนาไปสู่สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อ

เป้าหมายในการทำภาคการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จารีตวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมในชุมชน การปฏิบัติการ ให้บรรลุเป้าหมายของสังคมสงบสุขที่ประชาชนทั้งชาวบ้านในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องพลังชุมชนท้องถิ่น พลวัตการขับเคลื่อนการจัดการป่าชุมชน โดยการนำทุนวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปปรับปรุงและพัฒนา ดังนี้

1. ด้านเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐควรให้องค์ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น ส่งเสริมการทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน เดิมที ควรเข้าไปให้ความรู้กับประชาชนในท้องถิ่นอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ด้านพฤติกรรมการให้ข้อมูลแก่ประชาชน ในเรื่องป่าไม้ที่ควรไม่ควรปฏิบัติ และควรมีแบบสอบถามให้ข้อมูลทุกครั้งเข้าไปให้องค์ความรู้แก่ประชาชน เพื่อตรวจสอบผลตอบรับสำหรับการให้บริการประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

2. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมด้านการจัดการมากขึ้น ส่งเสริมองค์ความรู้อย่างแท้จริง บูรณาการการแก้ไขด้านระบบการจัดการภาครัฐ และการให้บริการภาคประชาชนที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล โปร่งใส และเป็นธรรม พัฒนาขีดความสามารถบุคลากรท้องถิ่น การบริหารจัดการภายใต้ธรรมาภิบาล ส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ขยายเครือข่าย ตรวจสอบให้ครอบคลุม จัดทำแผนการพัฒนาต่อยอดด้านจารีตประเพณีท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน การนำเอกลักษณ์ด้านท้องถิ่นมาปรับใช้ให้เข้ากับยุคสมัย/ทั้งด้านพิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ แห่งชาติ กรณีนี้จะชี้ชัดถึงเป้าหมายชุมชนและโครงการ แต่ละโครงการที่รัฐส่วนกลางพยายามส่งเสริมว่าจะสำเร็จ หรือจะเป็นเพียงนโยบายที่ล้มเหลว (ในพื้นที่ที่มีการบุกรุกป่าไม้และไม่ประสบความสำเร็จตามนโยบายภาครัฐ ควรเร่งพัฒนา อย่างเร่งด่วน) เสริมสร้างความเข้มแข็งทำให้คนในชุมชนผนึกกำลังพลิกฟื้นผืนป่าชุมชน สร้างความเป็นพลเมืองในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาอย่างเร่งด่วนในด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เชิงกลยุทธ์จำต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจและความเห็นจาก “ผู้เชี่ยวชาญ” เป็นฐาน ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากความสลับซับซ้อนของปัญหาทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกัน ดังนั้น ด้วยคุณลักษณะของการไม่แบ่งแยกโครงสร้างองค์กรออกเป็น ส่วน ๆ และการเปิดกว้าง ระบบบริหารจึงต้องการ “ผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่หลากหลาย” และการจัดการป่าชุมชนก็เช่นกัน ดังนั้น เส้นแบ่งแยกระหว่าง “ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน” กับ สร้างสามัญสำนึก กระบวนการพหุภาคี ควรมีส่วนร่วมทำงานอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ทั้งภาคประชาสังคมผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาชุมชน และประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะการศึกษาการขับเคลื่อนพลวัตการขับเคลื่อนป่าชุมชน

1. เพื่อสร้างโอกาสแรงขับเคลื่อนกลุ่มประชาชนในพื้นที่ชนบทให้มีองค์ความรู้ด้านการพัฒนาโครงสร้างของการจัดการป่าชุมชน

2. เพื่อสร้างแบบแผนรองรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไม่ว่าจะเป็น การเสื่อมสลายของป่าชุมชน และระบบนิเวศที่กำลังได้รับผลกระทบ

3. เพื่อสนองบทบาทความร่วมมือให้ทุกภาคส่วน ตระหนักถึงการอนุรักษ์และรักษาป่าชุมชนทรัพยากรทางระบบนิเวศวิทยา การศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีป่าไม้ของไทย การเคลื่อนไหวของกระบวนการสิทธิชุมชน และกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2560). *กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. สืบค้นจาก www.forest.go.th
- กรมป่าไม้. (2564). *สถิติกรมป่าไม้*. สืบค้นจาก <http://forestinfo.forest.go.th>
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2562). *ระบบการจัดการที่เชื่อมโยงเครือข่ายในแนวราบและเป็นองค์รวม*. ม.ป.ท.
- ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์. (2564). *ข้อมูลข่าวสารรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่สังคมในวงกว้าง ตามแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง*. ม.ป.ท.
- วิกิพีเดีย. (2562). *กรมวิชาการเกษตร*. สืบค้น 25 มีนาคม 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/กรมวิชาการเกษตร>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=7240
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. (2540). *ผู้นำท้องถิ่นกับความเข้มแข็งของชุมชนชนบท*. ม.ป.ท.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์, และวลัยพร รัตนเศรษฐ์. (2557). *รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2557). *แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน : สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.